

Agresja wśród dziewcząt dokonujących eksternalizacji problemów poprzez zachowania przestępcze i zdemoralizowane

Aggression among girls who externalize problems through criminal acts and demoralized behaviours

Zakład Psychopatologii i Diagnostyki Klinicznej, Instytut Psychologii, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Adres do korespondencji: Agnieszka Kruczek, Zakład Psychopatologii i Diagnostyki Klinicznej, Instytut Psychologii,
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, ul. Leopolda Staffa 1, 85-867 Bydgoszcz, Polska, tel.: +48 665 221 926, e-mail: agnesview@gmail.com

Department of Psychopathology and Clinical Diagnosis, Institute of Psychology, Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland
Correspondence: Agnieszka Kruczek, Department of Psychopathology and Clinical Diagnosis, Institute of Psychology,
Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Leopolda Staffa 1, 85-867 Bydgoszcz, Poland, tel.: +48 665 221 926, e-mail: agnesview@gmail.com

Streszczenie

Badania pokazują, że nieletni przestępcy doświadczają znacznie więcej negatywnych stanów emocjonalnych (smutku, strachu i gniewu) niż ich rówieśnicy, którzy nie weszli na drogę przestępczości (Iniewicz *et al.*, 2011). Wyodrębnienie i zdefiniowanie emocji, które towarzyszą nieletnim sprawcom czynów przestępczych, pozwala na poznanie etiopatogenezy dokonywania czynów przestępczych na poziomie afektywnym. Celem badań było zbadanie związków pomiędzy popełnianiem przestępstw i zachowaniami z kręgu demoralizacji a agresją. Założono również, iż charakterystyki badanych różnią się pod względem poziomu agresji i jej podtypów. W badaniach wzięło udział 120 dziewcząt: 59 nieletnich przestępczyń, które były umieszczone w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, schronisku dla nieletnich bądź zakładzie poprawczym, oraz 61 dziewcząt dobranych odpowiednio pod względem wieku i wykształcenia. Respondentki zostały przebadane kwestionariuszem „Nastroje i Humory” A.H. Bussa i A. Durkee, który bada agresję i takie jej podtypy, jak: napastliwość fizyczna, napastliwość słowna, napastliwość pośrednia, negatywizm, podejrzliwość, uraza, drażliwość oraz poczucie winy. Z analiz danych wynika, iż nieletnie sprawczynie czynów przestępczych różnią się istotnie statystycznie od dziewcząt z grupy kontrolnej w zakresie agresji ogólnej i dwóch jej podtypów – negatywizmu i drażliwości. Niniejsze badania pokazują, że nieletnie przestępczynie, które miały większą tendencję do drażliwości, pochodziły z mniejszych miejscowości.

Słowa kluczowe: agresja, czyny przestępcze, nieletnie przestępczynie, adolescentki, eksternalizacja problemów

Abstract

The studies indicate that juvenile criminals experience far more negative emotions (sadness, fear and anger) than their peers who did not commit any offences (Iniewicz *et al.*, 2011). It is believed that the attempt to isolate and define the emotions that accompany juvenile female offenders allows to get to know etiopathogenesis of committing criminal acts at the affective level. The study was aimed at explanation of the correlations between committing criminal acts and demoralized behaviour and aggression. Besides, it was assumed that the patients' characteristics differed in the level and subtypes of aggression. Participants of this study were 120 girls: 59 juvenile female offenders placed in a correctional facility, shelter for juveniles and reformatory and 61 girls selected appropriately according to age and education. The respondents were examined by the Buss–Durkee inventory which assesses general hostility and its subscales, such as: physical aggressiveness, verbal aggressiveness, indirect aggressiveness, negativism, suspiciousness, resentment, irritability, and sense of guilt. The data analyses show that juvenile female offenders differ statistically significantly from girls in the control group within general hostility and its two subtypes: negativism and irritability. These studies indicate that juvenile female offenders with a higher irritability come from small towns and villages.

Key words: aggression, criminal acts, juvenile female offenders, adolescents, externalizing behaviour problems

WSTĘP

Przesztpczosć nieletnich jest nierozzerwalnie związana z agresją. Razem stanowią dwa typy zachowań eksternalizacyjnych, czyli zespołu destrukcyjnych zachowań oraz objawów związanych między innymi z takimi objawami, jak: deficyt uwagi, nadpobudliwość, zachowania opozycyjno-buntownicze, impulsywność i nieustępliwość (Chamberlain i Moore, 2002).

Zważywszy na fakt, że niektóre zachowania nieletnich charakteryzuje znaczna brutalizacja, która znajduje odzwierciedlenie w przejawach przestępczości, przybierającej nowe, coraz groźniejsze i bardziej skomplikowane formy (Hołyst, 1999), naukowcy podejmowali próby wyodrębnienia i zdefiniowania emocji towarzyszących nieletnim przestępcom. Pozwoliłoby to na poznanie etiopatogenezy dokonywania czynów przestępczych na poziomie afektywnym. I tak badania pokazują, że nieletni przestępcy doświadczają najczęściej takich emocji, jak złość, wrogość wobec otoczenia i lęk (Izydorczyk i Rajska-Kulik, 2007). Ten emocjonalny chaos wynika niejako z kombinacji emocji zinternalizowanych, takich jak niepokój i wstyd, oraz eksternalizowanych, takich jak agresja i impulsywność (Panksepp, 1998).

Badania dowodzą, iż nieletni przestępcy doświadczają znacznie więcej negatywnych stanów emocjonalnych (smutku, strachu i gniewu) niż ich rówieśnicy, którzy nie weszli na drogę przestępczości (Plattner *et al.*, 2007). W kontekście sytuacji stresogennych nieletni przestępcy reagowali szerszym spektrum emocji. Zbadano, iż w takich sytuacjach doświadczali oni zarówno smutku, jak i gniewu. Odkrycie współwystępowania tych emocji u nieletnich przestępców pozwala na przypuszczenie, iż w tej grupie osób różnicowanie emocjonalne jest osłabione (Plattner *et al.*, 2007). To właśnie trudność z różnicowaniem szczególnie takich emocji, jak gniew, smutek i strach, oraz nieprawidłowe funkcjonowanie sygnału różnicowego prowadzą u nieletnich przestępców do epizodów afektywnie naładowanej agresji (Buss i Durkee, 1957).

CEL PRACY

Wobec wyżej zaprezentowanych zagadnień celem niniejszych badań uczyniono zbadanie związków pomiędzy wskaźnikami eksternalizacji problemów, jakimi są dokonywanie czynów przestępczych i zachowania z kręgu demoralizacji, a ogólnym poziomem agresji i jej wymiarami wśród nieletnich sprawczyń czynów przestępczych. Założono również, iż charakterystyki badanych różnią się pod względem poziomu agresji i jej podtypów.

MATERIAŁ I METODYKA

Badaniami objęto 120 dziewcząt w wieku 12–20 lat. Do grupy badanej zakwalifikowano 59 dziewcząt umieszczonych w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich oraz młodzieżowym ośrodku wychowawczym, które

INTRODUCTION

Juveniles' delinquency is strictly connected with hostility. Together they constitute two types of externalizing behaviour problems, i.e. a syndrome of destructive behaviours and such symptoms as: inattentiveness, hyperactivity, oppositional-defiant behaviours, impulsiveness and inflexibility (Chamberlain and Moore, 2002).

Considering the fact that certain behaviours of juveniles are characterized by a considerable brutalization that is reflected in manifestations of delinquency which assumes new, more and more threatening and complicated forms (Hołyst, 1999), the researchers made attempts to isolate and define the offenders' emotions. This would allow to get to know etiopathogenesis of criminal acts at the affective level. And so the studies indicate that juvenile offenders mostly experience such emotions as anger, hostility towards environment, and anxiety (Izydorczyk and Rajska-Kulik, 2007). This emotional chaos seems to result from a combination of internalized emotions, such as anxiety and shame, and externalized emotions such as hostility and impulsiveness (Panksepp, 1998).

The studies prove that juvenile offenders experience far more negative emotions (sadness, fear and anger) than their peers who did not commit any criminal acts (Plattner *et al.*, 2007). In the context of stressogenic situations the juvenile offenders responded with a more comprehensive spectrum of emotions. It appeared that in such situations they experienced both sadness and anger. The concomitance of these emotions in juvenile offenders implies that in this group the emotional differentiation is abated (Plattner *et al.*, 2007). It is exactly the difficulty in differentiation of particularly such emotions as anger, sadness and fear, along with incorrect functioning of the differential signal lead in juvenile offenders to affective aggressive episodes (Buss and Durkee, 1957).

AIM OF THE STUDY

In view of the above presented issues, the aim of these studies was to check the correlations between externalization behaviour problems, i.e. committing criminal acts and demoralized behaviours, and the general level of hostility and its dimensions among juvenile female offenders. It was also assumed that the subjects' characteristics differed in the level of hostility and its subtypes.

MATERIAL AND METHODS

The studies involved 120 girls aged 12–20 years. Qualified to this group were 59 girls from the reformatory and shelter for juveniles as well as the correctional facility, who committed criminal acts ($n = 59$). The control group consisted of 61 girls selected intentionally, according to age and education ($n = 61$) who never committed any criminal acts. The mean age for the research group reached

dokonały czynów przestępczych ($n = 59$). Grupę kontrolną stanowiło 61 dziewcząt, dobranych celowo, odpowiednio pod względem wieku i wykształcenia ($n = 61$), które nigdy nie wstąpiły na drogę przestępczości. Średnia wieku dla grupy badanej wynosiła 16 lat ($SD = 1,54$), a dla grupy kontrolnej – 15 lat ($SD = 1,74$).

Wśród badanych z obu grup dostrzega się różnice w zakresie typu rodzin, w których były wychowane. Najwięcej osób w grupie badanej pochodziło z rodzin niepełnych ($n = 43$; 70%), w przeciwieństwie do osób z grupy kontrolnej, które wychowywały się głównie w rodzinach pełnych ($n = 43$; 69%). Najwięcej osób z grupy badanej posiadało troje i więcej rodzeństwa ($n = 23$; 39%). W przypadku osób z grupy kontrolnej najczęściej z nich miało jedno rodzeństwo ($n = 24$; 40%). W tej grupie więcej było także jedynaków ($n = 5$; 8,2%).

Osoby zakwalifikowane do grupy badanej najczęściej powtarzały klasy w czasie trwania nauki szkolnej – 17% osób badanych było repetentkami trzy razy i więcej. Dziewczeta z grupy kontrolnej przeważnie nie powtarzały klas ($n = 51$; 84%). Aby scharakteryzować dokonywane przestępstwa przez osoby zakwalifikowane do grupy badanej, poddano analizie ich odpowiedzi udzielane podczas badania przy pomocy ankiety własnej. Wzięto pod uwagę następujące zmienne: wiek popełnienia pierwszego czynu przestępczego, liczba dokonanych przestępstw, rodzaje popełnianych przestępstw, przyczyny popełnianych przestępstw, przejawy demoralizacji badanych. W grupie badanej 29% ($n = 17$) dziewcząt popełniło pierwszy czyn przestępczy w wieku 14 lat. Znaczna liczba dziewczyn popełniła więcej niż jedno przestępstwo. Najczęściej były to kradzieże ($n = 37$; 26%) i/lub pobicia ($n = 29$; 21%). Pozostałe przestępstwa to zniszczenie czyjegoś mienia ($n = 18$; 13%) i wymuszenia ($n = 17$; 12%). Osoby z grupy badanej przejawiały także liczne zachowania z kręgu demoralizacji. Ujawniały podwyższoną tendencję w zakresie sięgania po substancje psychoaktywne, takie jak alkohol ($n = 47$; 49%) czy narkotyki ($n = 23$; 13%). Wiele z nich przejawiało trudności wychowawcze – dopuszczało się między innymi wagarów i ucieczek z domu. Przestępstwa oraz zachowania z kręgu demoralizacji były dokonywane przez osoby z grupy badanej głównie dla zabawy ($n = 20$; 29%) bądź z zemsty ($n = 19$; 27%).

Respondentki zostały przebadane powszechnie używanym kwestionariuszem „Nastroje i Humory” Arnolda H. Busa i Ann Durkee, służącym do mierzenia poziomu agresji ogólnej i jej wymiarów (Siek, 1983). Po licznych modyfikacjach ostateczny kształt kwestionariuszowi w polskiej adaptacji nadał Mieczysław Choynowski (Choynowski, 1972). Polska wersja kwestionariusza składa się ze stu pozycji, opisujących osiem typów agresji, która może przybierać następujące wymiary: napastliwość fizyczna – używanie siły fizycznej przeciw innym; napastliwość słowna – wyrażanie negatywnych uczuć w formie i treści wypowiedzi; napastliwość pośrednia – wyrażana w sposób okrężny, to złośliwe obgadywanie lub niszczenie cudzej własności; negatywizm – zachowanie się opozycyjne, zazwyczaj skierowane przeciw

16 years ($SD = 1.54$), and for the control group – 15 years ($SD = 1.74$).

The girls from both groups exhibit differences within the type of families in which they were brought up. Most of the girls in the examined group came from incomplete families ($n = 43$; 70%), as compared to those of the control group who were mainly brought up in complete families ($n = 43$; 69%). Most of the girls from the study group had three or more siblings ($n = 23$; 39%). In the control group most of the girls had one brother or sister ($n = 24$; 40%). Families of this group often had only one child ($n = 5$; 8.2%).

The persons qualified to the study group most frequently repeated grades (classes) during their education – 17% girls repeated grades three or even more times. Girls from the control group seldom repeated grades ($n = 51$; 84%). To characterize the delinquencies perpetrated by the girls qualified to the study group, analysed were replies submitted by the participants in the author's own inventory. The following variables were taken into account: the age at which the first criminal act was perpetrated, number and type of perpetrated criminal acts, causes of criminal acts, signs of the subjects demoralization. In the study group 29% ($n = 17$) of girls committed the first criminal act at the age of 14 years. Many girls committed more than one criminal act. Mostly those were thefts ($n = 37$; 26%) and/or beatings ($n = 29$; 21%). The other criminal acts involved destruction of someone's property ($n = 18$; 13%) and coercions ($n = 17$; 12%). Besides, the girls in the study group exhibited demoralized behaviours. They showed an increased tendency to use psychoactive substances, such as alcohol ($n = 47$; 49%) or drugs ($n = 23$; 13%). Many of them manifested some upbringing difficulties – playing truant or running away from home. The demoralization-type offences and behaviours were usually conducted for fun ($n = 20$; 29%) or in revenge ($n = 19$; 27%).

The respondents were tested with a common inventory developed by Arnold H. Buss and Ann Durkee “Moods and Humours” used to measure the level of general hostility and its dimensions (Siek, 1983). After many modifications the final version of the inventory in the Polish adaptation was developed by Mieczysław Choynowski (Choynowski, 1972). Its Polish version consists of a hundred items describing eight types of hostility which may assume the following dimensions: physical aggressiveness – using physical force against other people; verbal aggressiveness – expressing negative feelings in form and contents of a statement; indirect aggressiveness – expressed in a circuitous way, is malicious backbiting or destroying someone else's property; negativism – oppositional behaviour, usually directed against superior authorities (negativism comprises a refusal to cooperate which may reach from passive resistance to open revolt against law or accepted practices); suspiciousness – projecting one's hostility to others; resentment – envy and hatred towards other people for imaginary or real harm; irritability – readiness

zwierzchności (negatywizm obejmuje odmowę współpracy, która może sięgać od biernego oporu do otwartego buntu przeciw prawu lub utartym zwyczajom); podejrzliwość – rzutowanie własnej wrogości na innych; uraza – zazdrość i nienawiść do innych za urojone lub rzeczywiste krzywdy; drażliwość – gotowość do wybuchu negatywnych uczuć z błahego powodu; poczucie winy – uczucie, że jest się złym, wyrzuty sumienia (Castillo *et al.*, 2014).

Pomimo iż metoda nie należy do najnowszych, jest ona powszechnie stosowana w badaniach prowadzonych w różnych krajach (por. Ikomi *et al.*, 2009; Leenaars i Lester, 2011; Sipal i Bayhan, 2010).

W celu uzyskania informacji o charakterze socjodemograficznym oraz informacji dotyczących edukacji szkolnej, zachowań przestępczych badanych wykorzystano ankietę własną.

WYNIKI

Różnice pomiędzy dziewczętami dokonującymi eksternalizacji problemów poprzez zachowania przestępcze i zdemoralizowane a grupą kontrolną ze względu na poziom agresji ogólnej i jej wymiary

Poddane analizie wyniki badań nieletnich przestępczyń i osób niepopelniających przestępstw różniły się zarówno w zakresie poziomu agresji ogólnej, jak i wszystkich jej wymiarów. W grupie nieletnich sprawczyń czynów przestępczych występuje istotnie wyższy wskaźnik agresji ogólnej, negatywizmu oraz drażliwości. Uzyskane wyniki prezentuje szczegółowo tab. 1.

Związek pomiędzy cechami społeczno-demograficznymi, sytuacją szkolną, zachowaniami przestępczymi oraz zachowaniami z kręgu demoralizacji dziewcząt z grupy badanej i kontrolnej a agresją i jej wymiarami

W grupie badanej stwierdzono występowanie pozytywnego związku istotnego statystycznie między negatywizmem a ocenami relacji badanych z rodzeństwem oraz negatywny związek istotny statystycznie pomiędzy drażliwością a wielkością miejscowości zamieszkiwanych przez badane (tab. 2). Gdy osoby z grupy badanej miały większą tendencję do negatywizmu, bardziej pozytywnie oceniały swoje relacje z rodzeństwem. Z kolei te z nich, które miały skłonność do drażliwości, pochodziły z mniejszych miejscowości. W grupie kontrolnej stwierdzono występowanie negatywnego związku istotnego statystycznie między napastliwością fizyczną a wiekiem badanych oraz negatywnego związku istotnego statystycznie pomiędzy poczuciem winy a wielkością miejscowości zamieszkiwanych przez badane (tab. 3). Młodsze osoby miały większą tendencję do przejawiania napastliwości fizycznej. Z kolei te, które pochodziły z mniejszych miejscowości, miały większą tendencję do doświadczania poczucia winy.

for outburst of negative feelings for trivial reasons; sense of guilt – feeling to be bad, qualms of conscience (Castillo *et al.*, 2014).

Although this is not the latest method, it is commonly used in studies conducted in various countries (cf. Ikomi *et al.*, 2009; Leenaars and Lester, 2011; Sipal and Bayhan, 2010). To obtain sociodemographic information or information about the participants' school education or delinquencies the author used her own inventory.

RESULTS

Differences between the girls with externalizing behaviour problems through criminal acts and demoralized behaviours and the control group within the level of general hostility and its dimensions

The analysed results of the research on juvenile female offenders and the persons who did not perform any criminal acts differed both within the level of general hostility and all its dimensions. The group of juvenile female offenders is characterized by a significantly higher level of general hostility, negativism and irritability. The obtained results are presented in detail in Tab. 1.

Correlation between sociodemographic traits, school situation, criminal acts and demoralized behaviours and hostility and its dimensions in the study group and control group

The study group exhibited a positive statistically significant correlation between negativism and assessment of the examined girls' relationships with their siblings and a negative statistically significant correlation between irritability and size of the towns or villages they live in (Tab. 2). While the study group members showed a higher tendency to negativism, they more positively assessed their relationships with siblings. On the other hand, those who were inclined to irritability came from smaller towns or villages.

The control group showed a negative statistically significant correlation between the examined girls' physical aggressiveness and age and negative statistically significant correlation between the sense of guilt and size of their living place (Tab. 3). Younger girls showed a higher tendency to physical aggressiveness. On the other hand, those who came from smaller towns or villages showed a higher tendency to experience a sense of guilt.

The control group is characterized by a negative statistically significant correlation between the examined girls' physical aggressiveness and education (Tab. 3) – the lower the education, the higher the tendency to exhibit physical aggressiveness.

The study group exhibited a positive statistically significant correlation between the age at which the examined girls committed the first criminal act, and negativism,

Zmienne <i>Variables</i>	Grupa <i>Group</i>	n	M	SD	Test Manna–Whitneya/test t-Studenta <i>Mann–Whitney test/Student's t-test</i>		p
					Z	t	
Agresja ogólna <i>General hostility</i>	B	59	104,10	23,92	2,39		0,01
	K	61	97,05	18,64			
Napastliwość fizyczna <i>Physical aggressiveness</i>	B	59	15,92	3,32		1,76	0,08
	K	61	14,85	3,30			
Napastliwość słowna <i>Verbal aggressiveness</i>	B	59	14,80	4,29		0,25	0,80
	K	61	14,61	4,13			
Napastliwość pośrednia <i>Indirect aggressiveness</i>	B	59	11,08	3,29		1,23	0,22
	K	61	10,34	3,03			
Podejrzliwość <i>Suspiciousness</i>	B	59	12,14	5,07		1,76	0,07
	K	61	10,57	4,61			
Negatywizm <i>Negativism</i>	B	59	15,00	3,75		2,86	0,004
	K	61	13,16	3,40			
Uraza <i>Resentment</i>	B	59	10,88	3,57	1,68		0,09
	K	61	9,80	3,25			
Drażliwość <i>Irritability</i>	B	59	15,71	4,09	2,27		0,02
	K	61	13,95	3,94			
Poczucie winy <i>Sense of guilt</i>	B	59	11,46	5,50	0,22		0,82
	K	61	10,92	3,68			

n – liczebność; M – średnia arytmetyczna; SD – odchylenie standardowe; Z – wartość standaryzowana rozkładu normalnego dla statystyki testu Manna–Whitneya; p – poziom istotności statystyki.
n – number; M – arithmetical mean; SD – standard deviation; Z – standardized value of normal distribution for Mann–Whitney test statistics; p – statistics significance level.

Tab. 1. Istotność różnic w zakresie ogólnego poziomu agresji i jej wymiarów między badanymi grupami dziewcząt

Tab. 1. Significance of differences within the general level of hostility and its dimensions among the investigated groups of girls

W grupie kontrolnej stwierdza się występowanie negatywnego związku istotnego statystycznie między napastliwością fizyczną a wykształceniem badanych (tab. 3) – im niższe wykształcenie, tym większa tendencja do ujawniania napastliwości fizycznej.

W grupie badanej stwierdzono występowanie pozytywnego związku istotnego statystycznie pomiędzy wiekiem, w którym badane dokonały pierwszego przestępstwa, a negatywizmem oraz negatywny związek istotny statystycznie między liczbą popełnionych przestępstw a negatywizmem (tab. 4).

Pary zmiennych <i>Pairs of variables</i>	Grupa badana n = 59 <i>Study group n = 59</i>	p
	R-Spearmana <i>Spearman R</i>	
Negatywizm × oceny relacji z rodzeństwem <i>Negativism × assessments of relationships with siblings</i>	0,38	0,004
Drażliwość × wielkości zamieszkiwanych miejscowości <i>Irritability × sizes of inhabited towns and villages</i>	-0,29	0,03

Tab. 2. Istotne statystycznie wyniki testu R-Spearmana pomiędzy cechami społeczno-demograficznymi badanych a poziomem ogólnej agresji i jej podtypami w grupie badanej

Tab. 2. Statistically significant results of Spearman's R test between the investigated girls' sociodemographic traits and the level of general hostility and its subtypes in the study group

and a negative statistically significant correlation between the number of committed criminal acts and negativism (Tab. 4). Those female offenders who committed a criminal act at an older age and committed fewer criminal acts were more negativistic.

As regards the correlation between the study group girls' demoralized behaviours and the level of general hostility

Pary zmiennych <i>Pairs of variables</i>	Grupa kontrolna n = 61 <i>Control group n = 61</i>	p
	R-Spearmana <i>Spearman R</i>	
Napastliwość fizyczna × wiek badanych <i>Physical aggressiveness × age of investigated girls</i>	-0,29	0,03
Napastliwość fizyczna × poziom wykształcenia <i>Physical aggressiveness × level of education</i>	-0,32	0,02
Poczucie winy × wielkość zamieszkiwanej miejscowości <i>Sense of guilt × sizes of inhabited towns and villages</i>	-0,31	0,03

Tab. 3. Istotne statystycznie wyniki testu R-Spearmana pomiędzy cechami społeczno-demograficznymi, sytuacją szkolną badanych a poziomem agresji ogólnej i jej wymiarów w grupie kontrolnej

Tab. 3. Statistically significant results of Spearman's R test between sociodemographic traits, the investigated girls' school situation and the level of general hostility and its dimensions in the control group

Przestępczynie, które dokonały czynu w starszym wieku i popełniły mniejszą liczbę przestępstw, były bardziej negatywnie nastawione.

Mając na względzie związki pomiędzy zachowaniami z kręgu demoralizacji dziewcząt z grupy badanej a poziomem agresji ogólnej i jej wymiarami, odnotowano, iż osoby, które ujawniały podwyższoną tendencję do zachowań agresywnych i drażliwości, częściej sięgały po alkohol (tab. 5).

OMÓWIENIE

W niniejszych badaniach skoncentrowano się na zbadaniu związków pomiędzy wskaźnikami eksternalizacji problemów, jakimi są popełnianie przestępstw i zachowania z kręgu demoralizacji, a poziomem agresji ogólnej i jej wymiarami w grupie nieletnich przestępczyń.

Uzyskane wyniki badań wskazują na występowanie związku pomiędzy eksternalizacją problemów poprzez dokonywanie czynów przestępczych i zachowania z kręgu demoralizacji a nasileniem poziomu agresji ogólnej i jej wymiarów. Nieletnie przestępczynie ujawniały istotnie wyższy poziom agresji ogólnej, negatywizmu i drażliwości w porównaniu ze swoimi rówieśnicami niepopołniającymi przestępstw. Może to wskazywać, iż nieletnie przestępczynie mają trudność w samokontroli i regulacji emocji (por. Eisenberg *et al.*, 2001; Posner i Rothbart, 2000; Zmudziejewska i Basińska, 2013).

Picie alkoholu osłabia mechanizmy kontroli, które w stanie trzeźwości powstrzymują zachowania impulsywne, włączając w to agresję (Ostrowska, 1981). W świetle niniejszych badań nieletnie przestępczynie, które były bardziej drażliwe oraz miały znacznie podwyższoną tendencję do zachowań agresywnych, częściej sięgały po alkohol. Otrzymane wyniki zestawiono z wynikami badań prowadzonych przez Ostrowską (1981), w świetle których młodociani przestępcy i uczniowie szkół zawodowych różnili się istotnie statycznie we wszystkich typach agresji. Przyjęcie globalnej perspektywy pozwala na stwierdzenie, iż w ostatnich latach nastąpił wzrost agresji wśród

and its dimensions, it appeared that those who had a higher tendency to aggressive behaviours and irritability more often drank alcohol (Tab. 5).

DISCUSSION

These studies were focussed on relationship between externalizing behaviour problems – such as criminal acts and demoralized behaviours – and the level of general hostility and its dimensions in the group of juvenile female offenders.

The obtained results of the studies point to the occurrence of the correlation between externalizing behaviour problems through criminal acts and demoralized behaviours and increased level of general hostility and its dimensions. Juvenile female offenders exhibited a significantly higher level of general hostility, negativism and irritability, as compared to their peers who did not commit any criminal acts. This may imply that juvenile female offenders have difficulty with self-control and emotions control (cf. Eisenberg *et al.*, 2001; Posner and Rothbart, 2000; Zmudziejewska and Basińska, 2013).

Alcohol drinking impairs the control mechanisms which in sobriety prevent impulsive behaviours, including aggression (Ostrowska, 1981). According to these studies, juvenile female offenders who were more irritable and exhibited a highly elevated tendency to aggressive behaviours, more frequently drank alcohol.

The obtained results were compared with the results of the studies conducted by Ostrowska (1981), according to which juvenile offenders and secondary vocational school pupils differed statistically significantly in all types of hostility. Adopting of a global perspective allows to state that in recent years hostility was increased among juvenile girls who did not commit any criminal acts (cf. Iniewicz *et al.*, 2011; Jędrych *et al.*, 2010). This fact may be explained by an accelerated psychophysical development of children and adolescents, as compared to their peers from previous

Pary zmiennych <i>Pairs of variables</i>	Grupa badana <i>n = 59</i> <i>Study group</i> <i>n = 59</i>	<i>p</i>
Negatywizm × wiek, w którym badane popełniły pierwsze przestępstwo <i>Negativism × age at which the investigated girls committed the first criminal act</i>	0,32	0,03
Negatywizm × liczba popełnionych przestępstw <i>Negativism × number of committed criminal acts</i>	-0,42	0,0009

Tab. 4. Istotnie statystycznie wyniki testu R-Spearmana pomiędzy charakterystyką zachowań przestępczych a poziomem agresji ogólnej i jej wymiarów w grupie badanej

Tab. 4. Statistically significant results of Spearman's R test between characteristics of criminal acts and the level of general hostility and its dimensions in the study group

	Zachowanie występuje <i>Behaviour occurs</i>		Brak zachowania <i>Lack of behaviour</i>		<i>Z</i>	<i>p</i>
	<i>n</i> ważnych <i>n valid</i>	<i>M</i>	<i>n</i> ważnych <i>n valid</i>	<i>M</i>		
Picie alkoholu przez badane <i>Alcohol drinking by investigated girls</i>						
Poziom agresji ogólnej <i>Level of general hostility</i>	47	16,32	12	13,33	2,16	0,03
Drażliwość <i>Irritability</i>	47	108,81	12	85,67	2,33	0,02

Tab. 5. Istotnie statystycznie wyniki testu U Manna-Whitneya dla agresji i jej wymiarów ze względu na wskaźniki demoralizacji w grupie badanej

Tab. 5. Statistically significant results of U Mann-Whitney test for hostility and its dimensions as related to demoralization indices for the study group

dorastających dziewcząt niepopelniających przestępstw (por. Iniewicz *et al.*, 2011; Jędrych *et al.*, 2010). Fakt ten można tłumaczyć przyspieszonym rozwojem psychofizycznym dzieci i młodzieży w stosunku do ich rówieśników z lat ubiegłych, czyli akceleracją rozwoju. W konsekwencji może dojść do nieprawidłowości w rozwoju emocjonalnym jednostki, a wręcz jego zahamowania (Malinowski, 2006). Osoby znaczące mają znamienny wpływ na rozwój emocjonalny dziecka, a wszelka patologia rodziny, która jest niezwykle często wpisana w biografie nieletnich przestępców, związana z doznawaniem przemocy, braku wsparcia i doświadczeniami straty, powoduje, iż na standardowe stresory nieletni przestępcy reagują odmiennie (Beyers *et al.*, 2003). Konfliktowość w relacji rodzic – dziecko jest silnym predyktorem eksternalizacji problemów, w tym negatywizmu, czyli przeciwstawiania się osobom uznawanym za autorytet (Żabczyńska, 1983). Niniejsze wyniki badań pokazują, iż nieletnie przestępczynie, które były bardziej negatywistyczne, oceniały bardziej pozytywnie swoje relacje z rodzeństwem. Można przypuszczać, iż w obliczu patologizacji relacji rodzinnych w tej grupie, jak również braku fizycznej obecności rodziców w życiu młodych ludzi, to rodzeństwo staje się modelem do naśladowania. Częstokroć model ten prezentuje zachowania nieakceptowane społecznie (Strzezińska i Wiśnicka, 2011). Niniejsze badania pokazują, że nieletnie przestępczynie, które miały większą tendencję do drażliwości, pochodziły z mniejszych miejscowości. W perspektywie makrosocjalnej współczesne wsie i małe miasteczka naznaczone są biedą. Złe warunki materialne mają znamienny wpływ na ograniczone możliwości konstruktywnego spędzania czasu wolnego przez młodych ludzi, które pozwala na skuteczne redukcje napięcia psychicznego (Łuniewska, 2001). Młodzi ludzie na wsi oraz w małych miastach częściej oglądają telewizję niż ich rówieśnicy z dużych miast oraz zdecydowanie rzadziej chodzą do kina, teatru, na koncerty. Na wsi rzadziej niż w mieście chodzi się na spotkania towarzyskie. Nieletnie przestępczynie, które były bardziej negatywistyczne, popełniły pierwsze przestępstwo w starszym wieku, co więcej, ich liczba była mniejsza. Negatywizm można uznać za raczej pasywną formę agresji, polegającą na negowaniu autorytetów, obowiązujących norm moralnych i etycznych (Björkqvist *et al.*, 2010). Rozwojowy model agresji proponowany przez Björkqvista (2010) pokazuje, iż bezpośrednie formy agresji są stosowane częściej przez osoby młodsze. Z wiekiem młodzi ludzie uczą się kontrolować swoją agresję poprzez budowanie alternatywnych zachowań. Tym samym stosują bardziej subtelne i pośrednie formy agresji (Harwas-Napierała i Trempała, 2004). Analiza wyników badania wykazała, iż dziewczęta z grupy kontrolnej, które ujawniały podwyższoną tendencję do napaściowości fizycznej, były młodsze oraz znajdowały się na niższych szczeblach edukacji. Uzyskane wyniki można wiązać z faktem, iż badane znajdowały się w okresie dorastania, gdzie wciąż jeszcze mała jest zdolność do kontroli emocji. Emocje uzewnętrzniane są często pod postacią intensywnych zachowań, nacechowanych żywiołowością (Szacka, 2003).

years, i.e. by acceleration of development. Consequently, some disturbances may occur in the individual's emotional development, or the development may be even inhibited (Malinowski, 2006).

The child's close others significantly influence its emotional development, whereas any family pathology which is extremely often depicted in juvenile offenders' biographies, connected with experienced violence, lack of support, and loss is the reason why juvenile offenders react differently to standard stressors (Beyers *et al.*, 2003). Conflicts in the parent – child relationship are strong predictors of externalization problems, including negativism, i.e. opposing the people who are considered as authority (Żabczyńska, 1983). These results of the studies show that juvenile female offenders, who were more negativistic, estimated the relationship with their siblings more positively. We could surmise that facing the pathologization of family relationships in this group as well as the parents' physical absence in juveniles' life, i.e. the siblings who become a pattern to follow. Quite infrequently, this model presents socially unaccepted behaviours (Strzezińska and Wiśnicka, 2011).

Our studies indicate that juvenile female offenders who exhibited a higher tendency to irritability came from smaller towns and villages. Looking at it from macrosocial perspective, contemporary villages and small towns are marked by poverty. Bad financial conditions have a significant influence on limited possibilities of constructive spending of one's leisure by young people, which allows to effectively reduce mental tension (Łuniewska, 2001). Young people in villages and small towns more often watch television, as compared to their peers from big towns and far less frequently go to the cinema, theatre or to concerts. Living in the country they seldom attend social meetings, unlike youngsters living in towns.

Juvenile female offenders who were more negativistic committed the first criminal act at an older age, moreover, fewer of them did. Negativism may be regarded as a rather passive form of hostility, consisting in negation of authorities, mandatory moral and ethical standards (Björkqvist *et al.*, 2010). The developmental model of aggression proposed by Björkqvist (2010) shows that direct forms of hostility are used more often by younger people. With age, young people learn how to control their hostility by constructing alternative behaviours. Therefore, they use more subtle and indirect forms of hostility (Harwas-Napierała and Trempała, 2004).

Analysis of the results of the study indicates that the control group girls who exhibited an elevated tendency to physical aggressiveness were younger and their education level was lower. The obtained results may be associated with the fact that the examined girls were at their adolescence, where the ability to control emotions is still low. Emotions are often externalized in form of intense behaviours marked with impulsiveness (Szacka, 2003).

According to these studies, the schoolgirls who showed a higher tendency to feel a sense of guilt came from smaller

Z niniejszych badań wynika, iż uczennice, które miały większą tendencję do przeżywania poczucia winy, pochodziły z mniejszych miejscowości. Społeczeństwo, szczególnie w małych miejscowościach, wywiera naciski na jednostkę i jej działania poprzez kontrolę społeczną. Kontrola społeczna wymusza na człowieku określone zachowania, może być źródłem dolegliwej presji w imię „porządku społecznego” (Lengua, 2003). Przypuszczalnie presja ta wywołuje u dziewcząt niezdemoralizowanych i niepopołniających czynów przestępczych poczucie winy, a więc gotowość do doświadczania wyrzutów sumienia nawet w przypadku popełnienia drobnych przewinień (Żabczyńska, 1983).

WNIOSKI

Podsumowując, warto podkreślić, że nieletnie sprawczy nie czynów przestępczych oraz podejmujące zachowania z kręgu demoralizacji ujawniały istotnie wyższy poziom zarówno agresji ogólnej, jak i negatywizmu i drażliwości.

Przeprowadzone badanie ma swoje ograniczenia, gdyż zbadano jedynie nieletnich przestępców płci żeńskiej. Także niezgodność rozkładu zmiennych z rozkładem normalnym wymusiła stosowanie nieparametrycznych metod statystycznych, które uniemożliwiają kontrolę zmiennych zakłócających. Badana próba nie była zbyt liczna, nie można więc generalizować uzyskanych wyników i przypisywać ich całej populacji nieletnich przestępczyń.

Uzyskane wyniki nadają kierunek dalszej eksploracji emocjonalności nieletnich sprawców czynów przestępczych. Ponieważ eksternalizacja problemów w zachowaniach przestępczych wiąże się z niższym poziomem regulacji emocji (Posner i Rothbart, 2000), trudnością z ich różnicowaniem (Plattner *et al.*, 2007), niezwykle istotne są dalsze badania w tym kierunku. Powinny one obejmować nie tylko badanie emocji, których doświadczają nieletni przestępcy, ale także uwzględniać procesy poznawcze związane z koncentracją uwagi, hamowaniem poznawczym, aktywacją zachowania. Badania dowodzą, iż procesy te stanowią podstawę efektywnego zarządzania emocjami, a w konsekwencji aktywnego hamowania zachowań antyspołecznych, jak również są priorytetowe dla konstituowania się zachowań prospołecznych (Posner i Rothbart, 2000).

Konflikt interesów

Autorka nie zgłasza żadnych finansowych ani osobistych powiązań z innymi osobami lub organizacjami, które mogłyby negatywnie wpłynąć na treść publikacji oraz rościć sobie prawo do tej publikacji.

towns or villages. The society, especially in small towns or villages, exerts pressure on the individual and her/his activities through social control. Social control forces the individual to behave in a specific way; it may be a source of a nagging pressure in the name of “social order” (Lengua, 2003). Presumably this pressure arouses in non-demoralized girls and those who do not commit any criminal acts a sense of guilt, i.e. their readiness to have qualms of conscience even if insignificant offences are committed (Żabczyńska, 1983).

CONCLUSIONS

Summing up, it is worth emphasizing that juvenile female offenders and those behaving in a demoralized way exhibited a significantly higher level of both general hostility and negativism and irritability.

This study has some limitations, because only juvenile females who committed criminal acts were examined. Besides, the incompatibility of variables distribution with the normal distribution forced the use of non-parametric statistical methods which make it impossible to control confounding variables. The investigated sample was not large, so we cannot generalize the obtained results and ascribe them to the whole population of juvenile female offenders.

The obtained results impart a direction to further exploration of emotionality of juvenile offenders of criminal acts. As externalization of problems in criminal behaviours is associated with a lower level of the control of emotions (Posner and Rothbart, 2000), difficulty in their differentiation (Plattner *et al.*, 2007), extremely important are continued studies in this field. They should comprise not only emotions experienced by juvenile offenders but also cognitive processes connected with attentiveness, cognitive inhibition, and activation of behaviour. The studies prove that these processes constitute a basis for effective management of emotions, and consequently for active inhibition of antisocial behaviours, and they are of primary importance for the development of prosocial behaviours (Posner and Rothbart, 2000).

Conflict of interest

The author does not express any financial or personal connections with any other persons or organizations which could adversely influence the contents of the publication or claim the right to this publication.

PIŚMIENNICTWO:

BIBLIOGRAPHY:

- Beyers JM, Bates JE, Pettit GS *et al.*: Neighborhood structure, parenting processes, and the development of youths' externalizing behaviors: a multilevel analysis. *Am J Community Psychol* 2003; 31: 35–53.
- Björkqvist K, Österman K, Kaukiainen A (eds.): *The Development of Direct and Indirect Aggressive Strategies in Males and Females*. Academic Press, San Diego 2010.
- Buss AH, Durkee A: An inventory for assessing different kinds of hostility. *J Consult Psychol* 1957; 21: 343–349.
- Castillo DT, Joseph JS, Tharp AT *et al.*: Externalizing and internalizing subtypes of posttraumatic psychopathology and anger expression. *J Trauma Stress* 2014; 27: 108–111.
- Chamberlain P, Moore KJ: Chaos and trauma in the lives of adolescent females with antisocial behavior and delinquency. *J Aggress Maltreat Trauma* 2002; 6: 79–108.
- Choynowski M: *Skrócony podręcznik do testu „Nastroje i Humory”* A.H. Bassa i A. Durkee. MOiW, Warszawa 1972.
- Czajkowski K: *Wychowanie do rekreacji*. Wydawnictwo WSiP, Warszawa 1979.
- Eisenberg N, Cumberland A, Spinrad TL *et al.*: The relations of regulation and emotionality to children's externalizing and internalizing problem behavior. *Child Dev* 2001; 72: 1112–1134.
- Harwas-Napierała B, Trempała J (eds.): *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka życia człowieka*. PWN, Warszawa 2004.
- Hołyst B: *Kryminologia*. Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1999.
- Ikomi PA, Gibson C, Samuels L: Assessment of sexually offending youth in a state detention facility. *International Journal of Academic Research* 2009; 1: 153–162.
- Iniewicz G, Wiśniewska D, Dziekan K *et al.*: Wzory przywiązania i zachowania agresywne wśród młodzieży z diagnozą zaburzeń zachowania i emocji. *Psychiatr Pol* 2011; 45: 703–711.
- Izydorczyk B, Rajska-Kulik I: Zachowania autodestruktywne a jakość życia u kobiet z anoreksją psychiczną oraz kobiet doświadczających przemocy w rodzinie. In: Pąchalska M, Grochmal-Bach B, MacQueen BD (eds.): *Tożsamość człowieka z perspektywy interdyscyplinarnej*. IGNATIANUM, Kraków 2007: 45–69.
- Jędrzych M, Jodłowska-Jędrzych B, Michalska A *et al.*: Zjawisko agresji wśród młodzieży w wieku szkolnym. *Medycyna Ogólna* 2010; 16: 416–426.
- Leenaars L, Lester D: Indirect aggression and victimization are positively associated in emerging adulthood: the psychological functioning of indirect aggressors and victims. *J Coll Stud Dev* 2011; 52: 62–76.
- Lengua LJ: Associations among emotionality, self-regulation, adjustment problems, and positive adjustment in middle childhood. *J Appl Dev Psychol* 2003; 24: 595–618.
- Łuniewska M (ed.): *Przeciwdziałanie zjawisku fali w wojsku. Ministerstwo Obrony Narodowej*, Warszawa 2001.
- Malinowski A: *Wzrost niedostosowań społecznych młodzieży w kontekście przemian międzypokoleniowych rozwoju biologicznego*. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogiki i Administracji w Poznaniu 2006; 1: 42–46.
- Ostrowska K: *Psychologiczne determinanty przestępczości młodocianych: analiza kryminologiczna*. PWN, Warszawa 1981.
- Panksepp J: *Affective Neuroscience: The Foundations of Human and Animal Emotions*. Oxford University Press, Oxford 1998.
- Plattner B, Karnik N, Jo B *et al.*: State and trait emotions in delinquent adolescents. *Child Psychiatry Hum Dev* 2007; 38: 155–169.
- Posner MI, Rothbart MK: Developing mechanisms of self-regulation. *Dev Psychopathol* 2000; 12: 427–441.
- Siek S: *Wybrane metody badania osobowości*. Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1983.
- Sipal RF, Bayhan P: Assessing the link between executive functions and aggressive behaviours of children who are deaf: impact of early special education. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology* 2010; 8: 991–1014.
- Sitarczyk M: *Nieletni sprawcy zabójstw – sylwetki psychologiczne*. Wydawnictwo UMCS, Lublin 2004.
- Strzeмиńska A, Wiśnicka M: *Młodzież na wsi – raport z badania*. Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Warszawa 2011.
- Szacka B: *Wprowadzenie do socjologii*. Oficyna Naukowa, Warszawa 2003.
- Zmudziejewska A, Basińska MA: *Zagniewane przestępczynie. Charakterystyka gniewu doświadczanego przez nieletnie sprawczynie przestępstw*. *Polskie Forum Psychologiczne* 2013; 18: 226–244.
- Żabczyńska E: *Przestępczość dzieci*. PWN, Warszawa 1983.